

Josef

Převod materiálu

Rut Brodská

Pořadí v lekci

4

Kdo se dnes přidává k zástupu: Josef

Téma: Jednou dole, jednou nahore

Vyprávíme podle: Genesis 42

1. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

a) Pro všechny věkové skupiny; příběhu spíše ználé

Co víte o Josefovi? (var. řeká vám něco jméno Josef?)

b) Pro střední a starší školní věk; pro ználé

Představte si dvanáct snopů na poli. Jeden snop povstane a stojí, ostatní snopy za ním kolem něho obcházejí a klanějí se mu. Nebo si představte hvězdu, které se klaní slunce, měsíc a jedenáct jiných hvězd. Připomíná vám to nějaký příběh?

c) Pro všechny věkové skupiny; příběhu spíše neználé

Znáte nějakou pohádku o příběhu, ve které se obyčejný člověk (služebná, pastýř či rybář, hloupý a zaostalý mladík) stane králem, vládcem země? A jak k tomu došlo? Musel kvůli tomu projít nějakou zkouškou, prokázat nějakou schopnost, byly v tom záhady?

2. EXEGETICKÉ POZNÁMKY

– **Josef** je starší a předposlední syn Jákoba a Ráchel. I on, stejně jako jeho deset starších bratrů, které měl Jákob s Leou, Bilhou a Zilpou, se stává pastýřem. Přitom dohlíží na své bratry a zpravuje Jákoba o jejich zlém počinání (v.2, 14n). Jákob měl k synu milované a dlouho neplodné Ráchel zvláštní vztah. „Vždyť to byl syn jeho stáří“ (37, 3b) – dovysvětluje nám vypravěč. Jákob v něm spatřoval Božího vyvoleného. Ráchel mu dala jméno Josef, což znamená „nechť Bůh přidá“. S narozením Josefa přišla k Ráchel taková radost, že si přála dalšího syna. Jákob Josefa miloval ze všech svých synů nejvíce (v.3) a na důkaz toho mu daroval pestře tkanou suknici. Asi netušil, co tím všechno mezi bratry rozpoutá.

– Předmětem žárlivosti bratří v?i Josefovi nebyla však jen tato suknice. Josef míval **sn**y (v. 5-11). Ze sn? jasn? vyplývá, že se Josefovi klaní; ve snu o hv?zdách před ním na kolena padají i samotní rodi?e. Skrze sny promlouvá B?h, ale bratři tomu nerozum?li a považovali toto Boží sd?lení za projev Josefovy nad?azenosti a troufalosti. Sny z?ejm? v bratrech p?evršily už tak vrchovatou míru nenávisti v?i n?mu, že se rozhodnou bratra zbavit (v. 18). Tak se Josef ocitá na dn? cisterny. Před vyhladov?ním v ní ho zachrání zodpov?dnost Rúbenova a bratrský soucit Judy. Před egyptským otroctvím ho však nezachrání nikdo. Sám ale nez?stal. I tam je s ním Hospodin (39,2) a Josef se stává požehnáním pro druhé (12,2).

– Sny se prolínají Josefovým p?íb?hem i nadále, nevyvolávají však vlnu nenávisti. Sen, který Josef ve v?zení ?íšníkovi vykládá a který se podle toho napl?uje, pomáhá Josefovi dostat se nahoru až před samotného faraóna (40, 41). Josef nejenže vyloží faraón?v sen, ale navrhne i ?ešení krizové situace (41,33nn). Tím se všem vyklada?m a poslucha?m dokládá, že poselství sn? lze zvrátit. Tak se Josef vyhoupne až na samotný vrchol své životní kariéry; z neodsouzeného v?zn? se stane správce Egypta.

– V Josefov? p?íb?hu je st?ídání **vrchol?** a **propad?** na denním po?ádku. Milovaný, do pestré suknice oblékaný syn se ocitá nahý a sám na dn? cisterny. V Egypt? vym?ní otrocké cáry za správcovský hábit v dom? Potífarov?. P?ízní a d?v?rou op?edený Josef se díky rozmaru Potífarovy ženy ocitá v pevnosti neut?šeného v?zení, z n?hož se p?ímou cestou (sotva se sta?í oholit a p?evléct) dostane před samotného faraóna. Dole ?i naho?e, pády ?i vzestupy, ve v?zení ?i ve spole?nosti faraónov?, nahý ?i oble?ený ve skvostném hábitu, ubíjený k?ivým obvin?ním ?i ve voze, před nímž všichni padají na kolena. To je Josef?v p?íb?h, ale Hospodin je s ním. Po?ád. Rozprost?el nad ním své milosrdenství, neopustil ho, nevzdal se ho, nezapomn?l. A? jsi dole ?i naho?e, B?h je po?ád s tebou.

– Vykládat sny dostal Josef **darem** a ví o tom. Neu?inil si však ze svého ,um?ní‘ živnost, nýbrž v nich rozpoznával d?ležit? Boží sd?lení pro ?lov?ka. ,Ne já, ale B?h dá faraónovi uspokojivou odpov??‘ (41,16). B?h promlouvá skrze sen k ?íšníkovi, peka?ovi, faraónovi a skrze Josef?v výklad jim ukazuje, co je ?eká a jak s tím mohou naložit. Své vlastní sny Josef nevykládal; jejich významu z?ejm? tehdy ještě nerozum?l. Bratři však necht?li, neum?li, nedokázali pochopit, že je to Boží zpráva o tom, že sami jednou budou před Josefem dobrovoln? kle?et a ?ekat, jak on na jejich žádost zareaguje (42,6b). Josef se ?ídí Hospodinovou v?lí i jako otrok a i tehdy, když ví, že mu v?rnost Hospodinov? smlouv? m?že p?ivodit t?žkosti.

3. FORMULACE TÉMATU

P?íb?h izraelského lidu na cest? za ,velkým národem‘ a ,požehnáním‘ pro druhé (Gn 12,2) není p?ímo?arým a jen úsp?šným p?íb?hem. Na Josefov? cest? m?žeme vid?t, jak prochází i dolinami, strništi a stinnými místy. Neznamená to však, že od n?ho B?h odvrací svou tvá?, že ho nechává na holi?kách. B?h je s ?lov?kem naho?e i dole.

4. ÚSKALÍ TEXTU A LINIE P?ÍB?HU

– **Josef dohlížitel** není strážcem svých bratří ani pídítel po jejich špatných kouscích. Nemá nad nimi žádnou moc; je z nich nejmladší. Proto nejprve z?stává doma s otcem, teprve pozd?ji ho Jákob vysílá za bratry, aby zjistil, zda je s nimi vše v po?ádku, a potvrdil mu, zda pasou v Šekemu (37,13n). ,Zlé zprávy‘ (37,2b) nejsou udava?ské drby, nýbrž znepokojivé zprávy o chování bratr?, které odporuje Božímu i Jákobovu p?ání. (Bratři svévoln? opustili otcem ur?ené místo v Šekemu, v blízkosti Hospodinova oltá?e).

Ve vypráv?ní pro mladší d?ti lze v Josefov? úkolu podtrhnout Jákobovo pov?zení a starost o to, jak se jeho syn?m ,v práci‘ da?í, a více se jeho funkci dále nev?novat. Se staršími d?tmí je možné se u tohoto bodu zastavit a povídat o tom, jestli jim p?ipadá, že Josef na své bratry donášel, a jaký je rozdíl, když upozor?ujeme na nesprávné a špatné chování druhých.

– Josef se **jako otrok** stane správcem v domě Potífara a ukáže se, do jak nezávidňující situace se tím jako otrok dostává. Splnění žádost ženy Potífarovy (39,7nn) by z něho učinila otroka dvojnásob: loutkou v rukou Potífarovy ženy, zrádcem Potífarovy důvěry a přestupníkem Božího zákona a Boží vůle. Jako otrok ovšem zůstává rovněž bez jakéhokoliv práva a nemá šanci ani vyvrátit křivé obvinění; proto Josef končí ve vězení (39,20).

Mladším dětem bude žádost Potífarovy ženy nesrozumitelná. Proto je možné tuto zápletku ve vyprávění zcela pominout. Navázat na to, že s karavanou se otrok Josef ocitl přímo v egyptském vězení. Nebo zděraznit Josefovou pozici otroka a z ní vyplývající nesvobody, povinnosti, nepráva a na druhé straně žádost Potífarovy ženy, aby byl s ní, když Potífar není doma; aby ji mohl rád, když patří někomu jinému.

– **Josefovy zkoušky** (Gn 42-44) uložené bratrům jsou velmi křehkou záležitostí. Josef si zde pohrává s ohněm. V sázce je totiž schopnost takovou zkoušku unést. Pro Jákoba (42,38), bratry (např. 42,21nn) i samotného Josefa (42,24) to není snadná záležitost. V Josefově moci bylo, aby bratři už z vězení nevyšli (42,17). Ale právě v této zkoušce jim bylo dáno poznat, že zatajením se nic nevyřeší. Zlý čin plodí další zlé činy. Bratři nechtěně prozrazují, že si svou vinu uvědomovali a uvědomují (Rúben), a že svého přechyblu litují. Co znamená lítost, to je vidět zejména na Judovi (43,8nn), který je ochoten jít i do otroctví namísto nejmladšího bratra Benjamína. Opuštění tak ukončuje nešťastnou situaci, která tíží Jůvka a neoslavuje Boha. Je to skutek, jenž obnovuje pravý vztah mezi Jůvkem a Bohem.

Ve víru zkoušek a sestupů do i výstupů z Egypta se lze ve vyprávění snadno ztratit. Stězte se alespoň u menších dětí zabíhat do niterných detailů. Raději se držte linie naplňování snu (37,6-9), tedy výchozí kapitoly pro tuto hodinu. Podtrhněte ve vyprávění moment, kdy se bratři klanějí i klečí před Josefem (42,6) a kdy se i Josef s údivem rozpomíná na své dávné sny (42,9).

5. OSNOVA VYPRÁVNÍ

Ze všech tří motivačních uvedení se lze odpíchnout k Josefově příběhu vystavěnému na dění ve 42. kapitole. Z bodu b) to půjde nejsnadněji.

V bodě a) lze předpokládat, že si děti vzpomenu právě na Josefovy sny, možná sny faraónovy, tedy dar Josefově sny vykládat. Sny způsobily v Josefově životě pokaždé nějaký zvrat a ten první nastal, když ho bratři odstěhli od otcovského domu. Tento motiv lze rovněž použít k rozběhnutí vyprávění, když si děti vzpomenu na Josefa ve studni.

U motivačního uvedení v bodu c) je nutné dovyprávět příběh nebo pohádku až do konce a dobrat se způsobu, jak „hrdina“ dosáhl kýženého trůnu. V momentě „jak“ se lze napojit na příběh Josefa, jehož trnitou cestu ke správcovství Egypta doprovází Boží přítomnost a požehnání.

I. Josef správcem Egypta

a. hlad přivádí bratry do Egypta a na kolena před jejich bratra

b. Josef je poznává a vzpomíná na svůj život

II. aneb jak se stalo, že se Josef ocitl v Egyptě

a. Jákobův Josef

- b. sny
- c. studna a otroctví
- d. Josef v domě Potífarov? (ve vyprávění pro menší děti možné přeskóčit)
- e. Josef ve v?zení si všímá trápení ostatních v?z??; vykládá sny
- f. Josef vykládá faraónovy sny a navrhuje řešení

III. Jákob a bratři v Egyptě aneb jak se stalo, že se tam Josefova rodina přestěhovala

- a. zkoušky potvrdí, že si bratři uvědomili svou vinu na Josefovi a drží při sobě (se staršími dětmi se pozastavte nad zápletkou s Benjámínem, nad Jákobovou obavou ze ztráty nejmladšího syna a návrhem Judy)
- b. smíření bratrů, setkání Jákoba s Josefem

6. A) K PRÁCI S PRACOVNÍM LISTEM

Pracovní list lze použít kdykoliv; některé části však sami vybízejí k vypracování před, během či až po vyprávění.

Co už o Josefovi vím? – lze využít v úvodu (viz bod **1 Motivační uvedení**); v motivační části mohou děti samy heslovitě vpisovat anebo v symbolech zobrazovat, na co si z Josefova příběhu vzpomenou.

Co nám zpívá na naší cestu víry? – během vyprávění či po něm můžete s dětmi vymyslet sloku o Josefovi do písně: A zástup stále přichází a zas jde dál... a napsat ho na pracovní list. (viz bod **7 Liturgický rámeček**, Píseň)

Kde se Josefova písnička ozývá v bibli? – lze využít během či po vyprávění zejména se staršími dětmi. Děti pracují samostatně. Při práci si dávají Josefův příběh do souvislosti s jiným biblickým příběhem, hledají podobnosti či odlišnosti a zamýšlí se nad tématem: Jednou dole, jednou nahoře.

Jan 11, 1– 44 = požádáte děti a? v bibli vyhledají místo v Janově evangeliu, 11. kapitole, 1.– 44. verš a příběh si přečtou. Při četbě jim vyvstanou shody a kontrasty s Josefovým příběhem, které si mohou na pracovní list vypsát. Na závěr se mohou heslovitě zamyslet nad komentářem k příběhu. (Např. ... a? jsme dole či nahoře, osamělí či obklopeni blízkými, Bůh nás nikdy neopouští)

Moje okénko

– prázdný rámeček slouží bu?to k vymalovávání po vyprávění; – nebo se pokuste s dětmi najít a nalepit vhodný obrázek k tématu. Tento bod je vhodný nechat jako „domácí úkol“ s tím, že je nutné se při příštím setkání k němu vrátit. Budete-li se hledání obrázku novat hned po vyprávění, předpokládá to, abyste měly po ruce několik obrázkových časopisů, ve kterých budou děti moci hledat vhodný obrázek k tématu. To vyžaduje určitou přípravu.

Co mě v příběhu oslovilo? Za co bych chtěl prosit?

Všechny děti mohou samy něco napsat. Krátkou prosbu mohou děti vytvořit jednotlivě anebo ve skupince. (Viz 9 Modlitba) Společně si pak můžete náměty přečíst a mluvit o nich a také se společně pomodlit.

6. B) K PRÁCI S POSTAVI?KAMI

P?edkreslené postavi?ky jsou prototypy postav: radující se, spící, krá?ející, strnulá, vládoucí, v modlitbách. Vyberte– nejlépe po vyprávění i práci s pracovním listem – s d?tmi jednu, která podle nich nejlépe charakterizuje Josefa; ?ím Josef procházel, co prožíval. Obkreslete, vybarv?te a dokreslete výraz ve tvá?i, ?i všelijak jinak ozdobte, vyst?ihn?te a zav?ste do ?ady sv?dk? za poslední postavu, v tomto p?ípad? Jákoba.

6. C) TIP NA AKCI

Pokud by akce m?la být opravdu „ak?ní“, tak k Josefovi by to cht?lo t?eba vyhloubit studni na farní zahrad? ... :-). Na motiv „mít pohár v pytli“ m? napadá kimovka anebo naplnit pytel r?znými p?edm?ty a d?ti pouze hmatem p?edm?ty poznávají a seznam píší až prohledávání skončí...

6. D) PODN?TY K ROZHOVORU

? Od Boha jsme každý byli obdarováni n?jakým darem. (Jaká obdarování m?žeme mít?) Máme si sv?j dar skrblit jenom pro sebe, nebo se o n?j máme d?lit s druhými?

? K ?emu je msta? Je v n?em dobrá? M?l se Josef svým bratr?ím pomstít? ?eho by Josef u bratr? dosáhl, kdyby se jim pomstil?

? Brat?i usilovali o Josefovou smrt. Bylo pro Josefa snadné jim odpustit? ?eho dosáhl, když jim odpustil?

? Ve v?zení si v?tšinou lidé odpykávají tresty za r?zná provin?ní a p?estupky. Josef se tam ocitl nespravedliv?, a p?esto nezatrpnul ani v?i ostatním. Pro? je d?ležité, aby se ve v?zení nedbalo jen na výkon trestu?

7. LITURGICKÝ RÁMEC

Vstupní verš: Žalm 31,20

Jak nesmírná je tvoje dobrotivost, kterou jsi uchoval t?m, kdo se t? bojí a prokázal t?m, kte?í se k tob? utíkají, p?ed zraky všech lidí.

Písn?:

pr?vodní: Krásný sen m?l Josef – zpívej

fantastický úkol sv?en mu!

Zvlád to jen když trp?l – zpívej

A zástup stále p?ichází a zas jde dál ...

(náp?v Marie má dít?, S 181)

Písnička o Josefovi a bratřích jeho (BTS 53); Jak dobré a utěšené (S 422); Zůstať s námi (S 401); Spolu lámejme chléb (S 305); Kdo m? z pout mých (S 147); Kde, Pane, jsi (S 143).

Žení: Gn 37,1-8

8. VYPRÁVNÍ

Vyprávění je pouhou kostrou příběhu. Kostra vám otevírá cestu k možnosti podtrhnout místa anebo rozvést momenty i zápletky ve vyprávění podle toho, jakou skupinu dít před sebou máte.

I. HLAD PŮVÁDÍ BRATRY DO EGYPTA A NA KOLENA PŘED JEJICH BRATRA

Deset Josefových bratr kleí před Josefem a sklánjí se před ním tváří k zemi. Mají za sebou dlouhou pouť, jsou vysílení. To jim ale nevadí. Přicházejí do Egypta proto, aby zachránili své rodiny, své rodiče i svá stáda před hladem, bídou a neúrodou, které nastaly po celé zemi. Přicházejí a žádají, aby si směli nakoupit obilí. Nikde jinde nemají plné sýpky než v Egyptě a nikde jinde se obilí neprodává. Kleí a sklánjí se před mocným mužem, který je může zachránit. Nevadí o něm nic, jen od ostatních v dlouhé frontě slyšeli, že je to moudrý muž, těší se faraónovi přízni. V dobách, kdy faraóna trápil zlý sen, on prý uměl sen vyložit a dokonce navrhl řešení, aby se hrůzný sen nenaplnil. Faraón mu pak svěřil správcovství svého domu i celé egyptské země. A on se svého úkolu chopil s plnou zodpovědností; už v dobách úrody a hojnosti vedl lid ke střídmosti, přikázal stavět nové sýpky a dal do nich ukládat přebytky. On jediný má nyní přehled o zásobách a stavu sýpek. Proto je dobré padnout před tímto mužem na zem a klanět se mu. Vždyť na tomto muži od ním do skvostného hábitu teď záleží, s jakou se bratři navrátí domů.

II. JOSEF JE POZNÁVÁ A VZPOMÍNÁ NA SVŮJ ŽIVOT U OTCE

Josef však své bratry poznal a vzpomněl si – při pohledu na jejich skloněné hlavy – na své sny. Na sny o snopech, hvězdách, slunci a měsíci, které jim vyprávěl, když s nimi ještě bydlil v jednom domě. A vzpomněl si, jak je jeho vyprávění tak rozšířilo, že se rozhodli se ho zbavit.

(Jákov v Josef, Josefovy sny) Příběh muže s prstenem a zlatým řetězem od faraóna od něho do šatů z jemné látky nebyl vždycky řežový. Krásný pestře tkaný šat už kdysi měl, v mládí. Dostal jej od otce Jákoba, jako prvorozený syn jeho manželky Ráchel. Otec ho miloval snad ze všech svých synů nejvíce. A i proto ho přestávali mít bratři rádi a zářili v něm citit nenávist. Jejich nenávist se vyhrotila poté, co jim vyprávěl své sny o snopech a hvězdách. Bratři sněm nerozuměli, mysleli si, že se Josef chce nad nimi i nad samotným otcem vyvyšovat.

(Studna a otroctví) A proto ho jednou, když obcházel pastviny a hledal své bratry, chytili, strhli z něho pestře tkanou suknicu a vhodili do prázdné hluboké cisterny. Tam by ho čekala jistá smrt, nebýt Judy, který uviděl v kolem procházející karavaně obchodníkovi šanci, jak se Josefa zbavit, ale nezbavit ho života. A tak byl prodán do otroctví. Sám, nahý, daleko od svého domova se ocitl otcem milovaný syn.

III. JOSEF V EGYPTĚ

(Josef v dom? Potífarov?) Když se Josef jako otrok dostal do Potífarovu domu, do domu velitele faraónovy t?lesné stráže, nejprve se mu nevedlo špatn?. Získal jeho p?íze?, z Josefa se stal správce domu a na ?as získal i správcovský šat. Ale pak p?išla ta aférka s Potífarovou ženou, která si myslela, že Josef je i jejím otrokem, že ho m?že p?inutit d?lat v?ci proti jeho ví?e, sv?domí i proti samotnému Potífarovi. A tak byl otrok Josef k?iv? obvin?n a skon?il zase dole, tentokrát ve v?zení.

(Josef vykládá sny svým spoluv?z?m i faraónovi) Ve studené a vlhké pevnosti si Josef jednoho rána všiml dvou spoluv?z??, ?íšníka a peka?e, jak sedí s hlavou ve dlaních, tvá? zachmu?enou – p?esn? takovou, jakou bude mít farao po svých snech o tu?ných a hubených kravách. Dost možná, že si ?íšník práv? p?i pohledu na tuto faraónovu tvá? vzpomn?l na Josefa. Na to, jak mu vyložil jeho sen o hroznech. Rozpomn?l se, pov?d?l to faraónovi, a z v?zn? se stala faraónova pravá ruka, správce Egypta...

(Dole i naho?e, Hospodin je s ním) Nyní správce Josef stojí, hledí na sklon?né h?bety svých brat?í a má p?ed sebou celý sv?j p?íb?h. Dole a naho?e, pády a vzestupy, v samot? v?zení a ve spole?nosti faraónov?; oble?ený ve skvostném hábitu ?i nahý ve studni; ve voze, p?ed nímž všichni padají na kolena, ?i ubíjený k?ivým obvin?ním. To je Josef? v p?íb?h a Hospodin je s ním. Po?ád. Rozprost?el nad ním své milosrdenství, neopustil ho, nevzdal se ho, nezapomn?l. I když byl dole, i když je naho?e, B?h je po?ád s ním.

IV. JAK SE STALO, ŽE SE DO EGYPTA P?EST?HOVALA JOSEFOVA RODINA

Brat?i se vrací dom?. Koupili, co pot?ebovali. Jejich rodiny a d?ti te? snad hlady nezahynou. Ale nejde se jim lehce. Svírá je strach a hr?za. Svého bratra Šimeona museli nechat v Egypt? jako rukojmí; na d?kaz, že mluvili pravdu, musí p?íšt? p?ivést Benjamína. A ještě k tomu našli st?íbro, kterým za obilí zaplatili, ve svých pytlích. Trápí je špatné sv?domí, protože si vzpomn?li na svého bratra Josefa, kterého se tak snadno zbavili. Vzpomínají, jak Jákobovi lhali, že jejich bratra rozsápala divoká zv??, a jak nevýslovný smutek mu tím zp?sobili, že se trápí až dodnes. A te? se vrací bez Šimeona. Na Benjamínovi lpí otec stejn? jako p?edtím na Josefovi.

(Díky zkouškám si brat?i uv?domí své provin?ní na Josefovi a drží p?i sob?) Toho jen tak nevydáme, toho nedáme – ?íkají si, když se podruhé vydávají do Egypta pro zásoby obilí. Lituji toho, jak se zachovali v??i Josefovi, uv?domují si, jaké následky to p?ineslo celé jejich rodin?. ,My Benjamína nevydáme, prosím, to rad?ji potrestej mne,‘ ?íká Juda, když se v Benjamínov? pytli najde pohár krále. ,Zaru?il jsem se svému otci, že ho v po?ádku p?ivedu zp?t. Nechci už nikdy u?init to, ?ím jsem se provinil v??i svému bratru Josefovi, který už s námi není, a nechci už nikdy zp?sobit takový žal svému otci Jákobovi.‘ To B?h skrze Josefovy nástrahy vedl bratry k tomu, aby se zamysleli sami nad sebou, poznali, pro? tak jednali a pro? už tak nemají jednat. Prožili hr?zu svého vlastního dávného ?inu a otev?ela se jim cesta k up?ímné lítosti nad svým d?ív?jším jednáním.

(Smí?ení bratr?, setkání Jákoba s Josefem) Polykaje slzy ?íká nad sehnutými h?bety bratr? Josef: ,Já jsem váš bratr‘. Ano, ten, kterého jste prodali do otroctví. To, ?ím jsem prošel, nebylo snadné, ale te? jsem tady. Už se netrapte nad tím, co se stalo. B?h m? sem poslal a nyní jsem zde, abych vás zachránil p?ed hladem.‘ A pak se Josef bratr? vyptával, jak se da?í celé rodin?, na které mu záleželo, a naléhal, aby se co nejd?íve všichni p?ist?hovali za ním do Egypta.

9. MODLITBA

Pane Bože, d?kujeme ti, že jsi s námi, když je nám dob?e, když se nám da?í a máme radost. A d?kujeme ti, že jsi s námi a neopouštíš nás, když jsme na tom bíd?, když nás nic net?ší a neda?í se nám. Prosíme, z?stávej s námi a i s druhými lidmi. Amen

Odkaz na pracovní list

[17 Josef v Egypt?](#)

Cílová skupina

[Univerzální](#)

Katechetické cykly

[Zástup stále pŕichází...](#)

Biblický odkaz (kat)

[Genesis 42](#)